

Lucija Stepančič

Cvetka Bevc: *Zgodbe iz somraka.*

Novo mesto: Goga (Literarna zbirka Goga), 2007.

Žensko pisanje, kaj je že to? Pa pustimo ob strani vse tiste nekoč hudo modne debate in si oglejmo konkretno uplatničenje ženske hormonske slike. Naj kar takoj povem, da gre tokrat že za skrajnost: Cvetka Bevc ni avtorica, ki bi znamenito oznako Ž po naključju nosila v potnem listu, še manj gre za izzivalen temperament, ki bi si prizadeval vzbuditi dvom o tradicionalni moški prevladi na področju leposlovja. *Zgodbe iz somraka* govorijo o ženski na kvadrat, o tistem najbolj klasičnem vidiku feminilnosti, ki takoj priključijo pred oči podobo muze, ljubice, lepotic, oboževanke itn. Dodatno nas o tem prepriča še avtoričina fotografija na zavihku knjige. Na banalnosti v hollywoodskem slogu sicer ne bomo naleteli, prav tako se nam ni treba bati bejavosti, ki vzcvetijo okrog valentinovega, nekateri klišeji pa so vendarle očitni. Če upoštevamo, da je ženska lahko tudi mati (trpeča ali ne), zajedljiva aktivistka, prodorna komentatorka, duhovita spletkarka, pohotna deklina in navsezadnje pogosto tudi pravcata hudičevka, je takoj očitno, da si je avtorica izbrala najsublimnejši del spektra: največkrat gre za mlado žensko, krhko in ranljivo, s presežkom hrepenenja in pridihom usodnosti. V zgodbah se sicer pojavijo tudi otroci, starke, glasbeniki, plesalci in ptičarji, ki pa se od arhetipske mladenke ne razlikujejo prav dosti, kvečjemu so tu zato, da še sami spregovorijo o ogroženih vrednotah nežnosti in naivnosti. Proza Cvetke Bevc ni poziv k zanikanju stereotipov, pa tudi k nadgraditvi ne; ne izziva, raje vabi k prepuščanju, morda celo k temu, da bi na novo odkrili svet pozabljene mehkoobe in zapeljivosti. Pa čeprav sredi samih stereotipov.

Resnici na ljubo je treba priznati, da je v avtoričinem hiperestetskem svetu notranja lepota pomembnejša od zunanje in se lahko glamuroznost umirajočega laboda zbudi tudi v izmozgani čistilki ali zahojeni ženi pijanca. Gre za slehernice, ki bivajo v podnajemniških sobah ali majhnih stanovanjih, se vozijo v službo s kolesom in imajo težave s partnerji. Največja privlačnost knjige je prav njena dvojna optika: medtem ko

junakinje živijo precej povprečno, je vsaka njihova kretnja namig na polnost njihove resnične narave, na skrito razkošje nasladnosti, na čutno in čustveno preobilje, ki se v dani resničnosti nikakor ne more izživeti. Presežek prezrele neizživetosti je lahko tudi smrtno nevaren: nenavadno visoka mortaliteta v prozi Cvetke Bevc pa omogoča vznesena katarzična predsmrtna doživetja, ki spravijo na površje najintenzivnejša občutja in se dotaknejo višjega smisla bivanja.

Naslovni *somrak* omogoča mirno in elegantno prehajanje med različnimi usodami, predvsem pa med različnimi ravnmi pripovedi. Pri tem večkrat naletimo na situacije, kakršne smo predtem dodobra predelali že z Miho Mazzinijem (družinska zaznamovanost) in z Mojco Kumerdej (vsakdanjost s sledovi usodnega in demoničnega). Vendar verjetno ne gre za zavesten vpliv, še manj seveda za plagiatorstvo; prevlada namreč vtis, da se je avtorica po naključju znašla na tujem zelniku, da je med nedolžno raztresenim sprehodom pač nekoliko zašla. Njeno pisanje v resnici lahko (še prelahkotno) prestopa meje med sanjami in budnostjo, med fantastičnim žanrom in psihologijo. Podobno kot pri somraku gre tudi pri glasbi za fluidnost, za pretočnost medija, za področje neskončnih možnosti izraza, tako prvi kot drugi pa dematerializirata, spodbujata domišljijo in občutke. Muzikološka kilometrina je očitna: "... z živahno kretnjo je v drugem stavku pozval godalce k nežnemu uvodu, omilil težke udarce čembala, pripravil prijetno podstat za vstop violine, ki je vzbrstela iz enega samega tona, dvigujoča se nad ponavljajočo uvodno melodijo godal, ubogljivo trepetajoča v svojem čakanju, da je lahko izvila svojo pripoved, tako domiselno vpleteno v klepetanje orkestra, da se je Aleksej že ob domačem preigravanju partiture čutil skladateljevi spretnosti." Avtorica je (začuda?) veliko boljša, kadar opisuje tehnično perfekcijo glasbe, kot pa takrat, ko v njej išče povečanje: "... skupaj z mladeničevim lokom se je glasba spreminjala v glasbo, ki ni bila več samo to, bila je pripoved o smrti in življenju, o skitem poteku bitja, postala je alkimistični kamen, ki je pršil modrost v zlatih zvokih kot molitev lepote, dokončno iskanje vsakega umetnika." Pretanjena sposobnost slediti jeziku glasbe in v njej prepoznavati najrahljše vzgibe je veliko bolj sveža in iskrena kot vsak poskus, da bi se skozi glasbo uveljavilo presežno. Njen odnos do glasbe pa najbolj prepriča, kadar skuša učinkovati kot posrednik (ali podaljšek) čutnega življenja.

V pisanju Cvetke Bevc je vseskozi navzoča želja, da bi proza učinkovala tako kot glasba: neposredno, ekstatično, brez ovinkarjenja, zapletov, malenkostnosti in banalnosti resničnega življenja, s tem pa tudi večine literature. Se v pisanje vrača patos, ki ga moramo že kar predolgo pogrešati? Po vsej

verjetnosti ne, saj so sitne zahteve literarnega obrtništva na žalost bolj ignorirane kot presežene. Avtorica bo kljub nekaterim svojevrstnim kvaliteta-
tam po vsej verjetnosti ostala lastovka, ki ne prinese pomladi. Njeni prozi
jemlje zamah vrsta manjših ali večjih slabosti. Predvsem zmoti že kar
nekoliko nasilna pomenljivost, ki jo kar naprej izvablja iz skrbno aranžiranih
detajlov: iz ujetih rib, ki se otepajo v mreži, iz porcelanaste punčke ali
lepega inštrumenta v kanti za smeti, iz mavčnega Chopinovega kipca,
raztreščenega na tleh (koruzna zrna v odtoku bazena so še najbolj izvirna).
Gre za razbohotene podobe, ki ne prinašajo ničesar novega, kvečjemu
asistirajo avtorici, ki se je trdno *odločila*, da bo hipersenzibilna in poetična.
Povsem v nasprotju s to težnjo pa je njena že kar preočitna manipulacija z
literarnimi osebami, ki nimajo prostora, da bi se razvile spontano, pač pa
morajo vedno znova le izražati idejni svet svoje stvariteljice, njene zamisli
o avtentičnem življenju, ljubezni in hrepenenju. Ob vsem prevsiljivem
avtorskem nadzoru pa ji pogosto zmanjka potrpljenja in tako kar na hitro, z
zamomljenimi stavki odpravi cela, pogosto ravno najzanimivejša obdobja
v življenju svojih junakinj: “Ampak ona je verjela v zelene škrate, morala
je verjeti, ker drugače ne bi odpotovala z ladjo na tuje, se zaljubila v
kapitana, v Ameriki začela slikati, postala slavna slikarka ...”

Tudi v finalu je očitna pospešena, že kar instantna katarza; pripoved je
končana na hitro, pogosto že kar odsekana: “Ne, ni se vrnila na kmetijo;
prodala jo je za kar nekaj denarja, se še zadnjič poklonila pred koruzno
njivo in odpotovala v tujino, kjer je odprla gostišče Polje smehljajev.”
Moški, ki so po večini sumljiv, če že ne kar (o)sovražen nasprotni pol,
prizemljena racionalna sila, ki je s svojo slepo voljo po moči opustošila
planet in poplitvila medčloveške odnose, so grozljivo enodimenzionalni
in stereotipni, pogosto pa tudi samo podlaga za trpeče katarze junakinj
(razen v zgodbi o ptičarju, v kateri je situacija obrnjena), in tako je
kritika zahodne civilizacije skozi njeno podana kar nekako popreproščeno.

Vsaka izmed zgodb Cvetke Bevc vzbuja občutek, da si je sama zadala
vprašanje in nanj tudi sama odgovorila. Ali še huje: kot da je že med
oblikovanjem vprašanja vedela za odgovor. Podobnih šibkosti, ki po
nepotrebem tanjšajo njen pripovedni svet, bi se dalo naštet še in še, a
kaj, ko me vse bolj vsiljivo preganja precej komičen občutek, da se z
visokimi merili spravljam nad delo, ki se za kaj takega sploh ne zmeni,
podobno kot da bi s kriteriji visoke renesanse ocenjevala naivno sli-
karstvo. Se morda motim, ko imam vse močnejši vtis, da je avtorica pač
čisto zadovoljna v svojem malem, neambicioznem svetu? In da je ne gre
metati v isti koš z avtorji, ki sicer gojijo visoke ambicije, jim pa niso
dorasli in tako producirajo samo mučno spodletelost?